

Organik tarım üzerinde konvansiyonelleşme ve kırsal kalkınma tartışmaları¹Conventionalization and rural development critics on organic farming issues²Ramazan Okudum ^{a*} Mehmet Şeremet ^b Faruk Alaeddinoğlu ^c ^a Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Van, Türkiye.^b Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Denizcilik Bilimleri Fakültesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölümü, Van, Türkiye.^c Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Van, Türkiye.

ORCID: R.O. 0000-0003-2115-997X; M.Ş. 0000-0003-3416-4794; F.A. 0000-0002-1682-7438

BİLGİ / INFO

Geliş/Received: 16.08.2022

Kabul/Accepted: 22.09.2022

Anahtar Kelimeler:

Organik tarım
Konvansiyonelleşme
Kırsal kalkınma

Keywords:

Organic agriculture
Conventionalization
Rural development

*Sorumlu yazar/Corresponding author:

(R. Okudum)

ramazanokudum@outlook.com

DOI: 10.17211/tcd.1163100

Atf/Citation:

Okudum, R., Şeremet, M., & Alaeddinoğlu, A. (2022). Organik tarım üzerinde konvansiyonelleşme ve kırsal kalkınma tartışmaları. *Türk Coğrafya Dergisi*, (81), 187-196. <https://doi.org/10.17211/tcd.1163100>

ÖZ / ABSTRACT

Küresel iklim değişikliğinin en somut sonuçlarından biri olan kuraklığın, geleceğin tarım anlayışını köklü bir şekilde değiştireceği açıktır. Kuraklığa dayanıklı ve girdi maliyeti düşük olan ürünler daha yaygın yetiştirilecektir. Dolayısıyla organik tarım uygulamaları ve bu konuda geliştirilen politikaların önemi giderek artacaktır. Bununla birlikte organik tarımın ortaya çıkışı konvansiyonel tarımın felsefesine bir karşı çıkıştır. Organik tarımda konvansiyonelleşme tartışmaları 1990'lerden beri devam etmektedir. Aynı şekilde organik tarımda konvansiyonelleşme tartışmalarının bundan sonra da artacağı düşünülmektedir. Konvansiyonelleşme sürecinde organik üreticilerin temel motivasyonu kârı maksimize etmektir. Böylece bu sürecin kırsal kalkınmaya katkı sağlaması beklenmektedir. Dahası küresel göçü azaltabilmenin alternatiflerinden birisi de değişen küresel dinamiklere uyumlu kırsal kalkınma stratejilerinin izlenmesidir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, organik tarım sektöründe yoğun bir şekilde tartışılan konvansiyonelleşme ve kırsal kalkınma argümanlarının nasıl irdelendiğini ortaya koymaktır. Teorik tartışmalardan oluşan bu çalışmada ortaya konan bazı sonuçlar bulunmaktadır. Bunların başında organik tarımda konvansiyonelleşme ve kırsal kalkınma olguları arasında derin bir bağlantının olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Konvansiyonelleşme kriterleri kırsal kalkınmayı tesis etmede önemli argümanlardan biridir. Bu çalışma organik tarım ekseninde kırsal kalkınma ve konvansiyonelleşme argümanlarını birbiriyile ilişkilendiren ilk araştırma olmasından dolayı literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Drought, as an unavoidable result of global climate change, will undoubtedly have a negative impact on farming in the future. Drought-resistant and low-cost products will be commonly grown in the future. As a result, the importance of organic farming practices and policies will grow significantly over time. Indeed, emergence of organic farming is an objection to the philosophy of conventional farming. Conventionalisation critics in organic farming have continued since the 1990s. Similarly, conventionalization critics in organic farming are expected to increase in the future. The basic motivation of organic farmers in the conventionalization process is to maximize their profits. So, this process also contributes to rural development. Furthermore, one option for reducing international human migration is to pursue rural development strategies that are compatible with ever-changing global dynamics. In this sense, the purpose of this study is to understand how conventionalization and rural development arguments are examined. According to theoretical critics, this study addresses a few issues. In organic farming, there is a strong link between conventionalization and rural development phenomena. Furthermore, conventionalization criteria are critical arguments for bolstering rural development. The research fills literature gap in view that it creates a leader perspective attaching conventionalization and rural development to the organic farming axis.

¹ Bu çalışma birinci yazarın Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı kapsamında hazırlanan "Aydın ve Van İllerinde Organik Tarım Uygulamaları: Kültür, Mekan ve Kalkınma (KMK)" adlı doktora tezinin ilgili bölümlerinden üretilmiştir.

² This study was produced from the relevant parts of the first author's PhD thesis titled "Organic Farming Applications In Aydın and Van Provinces: Culture, Space and Development (CSD)", which was prepared within the scope of Van Yuzuncu Yil University Social Sciences Institute, Department of Geography.

Extended Abstract

Introduction

Global climate change and the pandemic process caused by COVID-19 have revealed the importance of healthy food and its sustainability in agricultural production. Within the framework of the 2030 Sustainable Development goals (2, 12 and 13) set forth by the United Nations; the relationship between the need for growth, climate change and the sustainability of agricultural production is among the problems that are difficult to solve (“wicked issues”) (Şeremet et al., 2021). Drought, which is a result of global climate change, is expected to radically change agriculture and agricultural practices. It is thought that the realization of agricultural production on drought-resistant plants and species, the pursuit of reducing the use of inputs in agriculture and the practices to reduce water consumption can shape the agricultural understanding and policies of the future. In this respect, organic agriculture emerges as the strongest alternative agriculture system.

The topic of this study is to reveal links between conventionalization and rural development phenomena in organic farming. The research focuses on conceptualizations of these theories, their determinant criteria, alternative theories, and their relations to organic farming. In this meaning, aim of the study is to criticize how conventionalization and rural development arguments are examined. Sub-aims of the study are as follows:

1. How is conventionalization discussed in organic farming?
2. What anti-conventionalization theories are emerging in organic farming?
3. How are rural development theories discussed in the literature on organic farming?
4. How do rural development and conventionalization theories relate in organic farming literature?

Conventionalization Critics in Organic Farming

Conventional farming is a farming system in which chemical inputs are commonly used, and that has a negative effect on nature, health, reliability, and sustainability issues (Febles-Gonzales et al.; 2011; Crandfield, 2010; Carpenter, 2003; Kings and Ilbery, 2010; Tuomisto et al., 2012). On the contrary, organic farming adopts alternative farming practices. According to widespread findings about the comparison of organic farming to conventional farming, organic farming is more sustainable than conventional farming (Kings and Ilbery, 2010: 443; Tuomisto et al., 2012; Duram, 2000; Cobb et al., 1999).

Thus, emerge of organic farming is an objection to the philosophy of conventional farming. Conventionalization critics have continued since the 1990s have two perspectives. The first perspective has based on two tendencies: putting forward that organic farming is getting conventionalized over time and having an objection to the conventionalization argument in organic farming. The second perspective is dominated

by the results of conventionalization and its related processes. The first perspective has a detailed discussion on accepting the conventionalization argument and its conceptualization. The second tendency focuses on completely or relatively objection to conventionalization arguments in organic farming and generates alternative arguments to conventionalization.

From Development to Rural Development in Organic Farming

Rural development can be briefly described as “development in rural spaces”. Organic farming is a vital tool to build up rural development (Smith and Marsden, 2004). Therefore, these two concepts are concerned as parallel to each other, and in some situations, political arrangements consider these two terms together sometimes (Cook, 2019). The literature findings addressing the relationship between organic farming and rural development have two tendencies. Firstly, it is commonly found that organic farming promotes rural development.

This relationship is widely discussed in quantitative aspects of development indicators in literature. On the contrary, qualitative aspects of development indicators are generally underestimated in the literature. In the quantitative aspect, there are 3 main findings addressing the relationship between organic farming and rural development. First, income earned from the sale of organic products proves rural development in a quantitative aspect. Secondly, employment in organic farming also contributes to rural development in a quantitative aspect. The organic farming sector has an important potential to create employment in some fields such as farm, transportation, marketing etc. Thirdly, organic farming subsidies financially contribute to stakeholders in the organic farming sector. Quantitative contributions of organic farming to rural development are not more effective than the earlier two indicators. However, there are some samples to that (De Master, 2012; Çelik, 2019; Okudum, 2021).

According to qualitative indicators of rural development, findings in the literature are not effective as far as quantitative indicators have. The number of research that focus on the quantitative perspective of rural development in organic farming studies is more than qualitative ones. Potter vd. (2008) divided qualitative indicators into four groups: individuality strengthening independence at the first stage; strengthening human rights and widening preference at the second stage; gaining power and increasing attendance at the third stage; broadening in human ability and capability and redistribution.

Results and Discussion

Conventionalization and rural development theories commonly criticized in organic farming literature are related to each other. Although this relationship is not revealed, there is a clear relationship between them. According to conventionalization arguments, organic farming is getting fall away from its philosophy and locating a close position to conventional farming.

The basic motivation of organic farmers in the conventiona-

lization process is to maximize their profits. So, this process also contributes to rural development. Since the fundamental mentality in conventionalization is to focus on profit (not nature or health), it is related to the quantitative aspect of rural development. Thus, the process ignores the qualitative aspect of rural development in literature. The research has a different place in literature because it creates a leader perspective attaching conventionalization and rural development to the organic farming axis. Even though these theories are sufficiently criticized in literature, researching, and discussing them together in a paper fills an important gap in the literature.

1. Giriş

Küresel iklim değişikliği ve COVID-19'dan kaynaklı pandemi süreci, sağlıklı gıdanın ve tarımsal üretimde sürdürülebilirliğin önemini ortaya koymuştur. Birleşmiş Milletlerin ortaya koymuş olduğu 2030 Sürdürülebilir Kalkınma hedefleri çerçevesinde (hedef 2, 12 ve 13); büyüme ihtiyacı, iklim değişikliği ve tarımsal üretimin sürdürülebilirliği arasındaki ilişki çözümü zor olan problemler ("wicked issues") arasında yer almaktadır (Şeremet vd., 2021). Özellikle küresel iklim değişikliğinin bir sonucu olan kuraklığın tarımı ve tarımsal pratikleri köklü bir şekilde değiştirmesi beklenmektedir. Tarımsal üretimin kuraklığa dayanıklı bitkiler ve türler üzerinden gerçekleştirilmesi, tarımda girdi kullanımını azaltma arayışları ve su tüketimini azaltmaya yönelik uygulamaların geleceğin tarım anlayışı ve politikalarını şekillendirebileceği düşünülmektedir. Bu yönüyle en güçlü alternatif tarım sistemi olarak organik tarım karşımıza çıkmaktadır.

Doğal tarımın giderek konvansiyonelleşmesi beraberinde tarım sektöründe doğal ve çevresel sürdürülebilirlik tartışmalarına ek olarak gıda güvenliği tartışmalarını da başlatmıştır. Bu süreç alternatif tarım şekillerinin doğuşunu hızlandırmıştır (Papadopoulos vd., 2015). Organik tarımın çevre üzerinde minimum etkiye sahip bir tarım sistemi olmasından dolayı (Meng vd., 2017) alternatif tarım sistemleri içerisinde ön plana çıkmasını sağlamıştır. Türkiye'nin organik tarımla tanışması ise Avrupa'daki organik kuru üzüm ve incir talebinin karşılanması amacıyla Turgutlu ve Salihli (Manisa) çevrelerinde 1984-1985 yıllarında gerçekleşmiştir (Ölgen vd., 2009). Bu süreç Türkiye'de organik tarımın pratikte başlangıcı olarak kabul edilebilir. 2004 yılında organik tarım kanununun yasalmasıyla birlikte (T. C. Resmi Gazete, 3 Aralık 2004, Sayı: 25659), Türkiye tarım politikası içerisinde organik tarım kendisine yer bulmuştur. Bu süreç akademik anlamda da organik tarım araştırmalarının yaygınlaşmasını sağlamıştır (Okudum, 2021; Okudum vd., 2017). Şüphesiz Türkiye'nin organik tarım politikası ağırlıklı olarak Avrupa Birliği'nin uyguladığı ortak tarım politikası ekseninde şekillendirilmektedir. 2000'li yıllardan beri AB ortak tarım politikası organik tarım merkezli olarak düzenlenmeye başlanmıştır (Sayın, 2002). Yakın döneme kadar bu stratejiyi istikrarlı bir şekilde izleyerek AB'nin, OTP'yi daha çevreci bir çizgiye kaydırmaya çabaladığı görülmektedir. Bu konuda bilim insanlarının ve karar vericilerin karşısına çıkan en önemli alternatif ise organik tarım olmuştur (Papadopoulos vd., 2015). Genel anlamda da Avrupa tarımının hedefleri tarımın olumsuz çevresel etkilerini azaltması, ekstrem hava koşullarına direnç

kazanması, biyoçeşitliliğe katkı sunması ve iklim salınımlarını azaltması şeklinde ifade edilmiştir (Knickel vd., 2018). Bu hedeflerin organik tarım stratejileri ve pratikleriyle de örtüştüğü anlaşılmaktadır. Bu bağlamda gerek uygulamada ve politikada gerekse akademik araştırmalarda organik tarım konusunun gittikçe önem kazanacağı ortadadır.

Organik tarım literatürünün geçmişten günümüze bu perspektifte zenginleştiğini söylemek mümkündür. Özellikle sosyal bilimler alanındaki literatürün ağırlıklı olarak konvansiyonelleşme, kırsal kalkınma, tarımsal direnç, sürdürülebilirlik ve tarımsal politika eksenli şekillendiği görülmektedir (Okudum, 2021; Okudum vd., 2017). Bu araştırmada da organik tarımdaki konvansiyonelleşme argümanı ile kırsal kalkınma tartışmaları üzerinde yoğun bir şekilde durulmaktadır. Özellikle konvansiyonelleşme argümanı uluslararası indeksli dergilerde 2012'ye kadar yoğun bir şekilde tartışılmıştır (Okudum vd., 2017). Ancak sonraki süreçte konvansiyonelleşme tartışmalarının yerini tarımsal direnç ve küresel iklim değişikliği gibi alanlar almıştır (Okudum, 2021).

Bu araştırmanın konusu konvansiyonelleşme ile kırsal kalkınma teorilerini kapsamaktadır. Araştırmada bu teorilerin kavramsallaştırmaları, belirleyici kriterleri, alternatif teorileri ve bunların organik tarımla olan ilişkileri ele alınmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı organik tarım literatüründe tartışılan konvansiyonelleşme ile kırsal kalkınma teorilerinin nasıl ele alındığı üzerine bir kritik yapmaktır. Araştırmanın alt-amaçları şu şekildedir:

1. Organik tarım literatüründe konvansiyonelleşme tartışmalarının nasıl gerçekleştiğini analiz etmek
2. Organik tarım literatüründe konvansiyonelleşmeye yöneltilen alternatif teorilerin nasıl ortaya çıktığını tartışmak
3. Organik tarım literatüründe kırsal kalkınma teorilerinin nasıl ele alındığını tartışmak
4. Organik tarım literatüründe kırsal kalkınma ve konvansiyonelleşme teorilerinin birlikte nasıl ilişkilendirilebileceğini tartışmaktır.

Organik tarımda kırsal kalkınma tartışmaları daha çok kalkınmanın ekonomik yönüne vurgu yapmaktadır ve sürdürülebilirlik tartışmalarının iç içe geçtiği bir alan haline gelmiştir. Önceki yıllarda yoğun bir şekilde tartışılan kırsal kalkınma kavramına yakın zamanda sürdürülebilirlik kavramı eklenerek tartışmalar farklı bir boyut kazanmıştır. Özellikle organik tarımın felsefesinin sürdürülebilirlik anlayışıyla örtüşmesi iki kavramın pek çok konuda birleşmesini sağlamıştır. Özellikle tarım, bitki çeşitliliği, ekonomi, sosyal sermaye, toprak, hidroloji ile kırsal mekanlar ve topluluklar sürdürülebilirlik kavramının yoğun bir şekilde ilişkilendirildiği alanlar haline gelmiştir (Cihangir vd., 2020).

Organik tarımdaki konvansiyonelleşme ve kırsal kalkınma olguları birbiriyle oldukça bağlantılıdır. Organik tarımda konvansiyonelleşme ya da uzmanlaşma (profesyonelleşme) olarak ifade edilen süreç kırsal kalkınmayla gelir artışını sağlama çabası açısından bağlantılıdır. Bazı araştırmacılara göre organik tarımda üreticinin konvansiyonelleşme sürecine girmesinin

altında yatan temel neden elde edilen geliri arttırma çabasıdır (Karabaş & Gürler, 2011; Olgun vd., 2008; Günay, 2007). Bundan dolayı konvansiyonelleşmenin ana argümanı olarak karşımıza çıkan üretimde mekanizasyon, üretim alanının genişlemesi, tarımda girdi kullanımının artması şeklindeki (Buck vd., 1997) göstergeler tarımsal üretimden elde edilen geliri arttırma mücadelesinin birer yansımalarıdır. Dolayısıyla konvansiyonelleşme ile kırsal kalkınma arasında böylesi bir bağlantının olduğu ortadadır ve çalışma ağırlıklı olarak bunun üzerinde durmaktadır.

2. Organik Tarımda Konvansiyonelleşme Tartışmaları

2.1. Organik Tarımın Felsefesi ve Organik Tarımda Konvansiyonelleşme Hareketleri

2000'li yılların başında organik tarımın küresel olarak artan popülaritesi konuyla ilişkili literatürün hem sayısal olarak artmasını sağlamış hem de farklı perspektiflere kapı aralamıştır. Bu dönemde organik tarımla ilişkili olarak literatürde ağırlık kazanan konular tarım politikası, tarımsal geçişler, kırsal kalkınma, organik ürün tüketimi, sürdürülebilirlik ile sertifikasyon sistemidir. Organik tarım politikası içerisindeki başlıklar ise ülkelerin uygulamış oldukları organik tarım politikaları, tarımsal teşvikler, AB Ortak Tarım Politikası ile organik yetiştiriciliğin ve dolayısıyla organik tarımın nereye evrileceğine yönelik araştırmalarıdır.

Gündelik yaşamın her bir alanına nüfuz eden kapitalist ekonomi anlayışı, küresel ölçekte sürdürülebilirlik tartışmalarının temelini oluşturmuştur (Adams, 2009; www.ifoam.bio; WCED, 1987; Turhan, 2005). Bu tartışmaların önemli ayaklarından birisi tarımla ilişkili konular üzerinedir. Çünkü konvansiyonel tarımın izlemiş olduğu stratejiler kapitalist üretim ve tüketim anlayışı çerçevesinde gerçekleşmektedir. Turhan'a (2005) göre birim alandan daha fazla verim almak için daha fazla miktarda girdi kullanımını benimseyen konvansiyonel tarım uygulamalarının özellikle çevre (sürdürülebilirlik) ve insan sağlığı konusunda ciddi olumsuz etkiler yarattığı tespit edilmiştir (Suh, 2015; Papadopoulos vd., 2015; Knickel vd., 2018). Bu noktada konvansiyonel tarıma alternatif olabilecek çevreye ve insan sağlığına duyarlı yeni tarım uygulamaları ön plana çıkmaya başlamıştır: organik ve iyi tarım. İyi tarım uygulamalarında kimyasal girdi kullanımına belirli düzeyde izin verilebilirken organik üretimde kimyasal girdi kullanımı katı bir şekilde yasaklanmıştır. Bu yönüyle organik tarımın dayandığı felsefe konvansiyonel tarımın dayandığı felsefeyle taban tabana zıttır (www.ifoam.bio; Papadopoulos vd., 2015; Lehtimäki, 2019).

Bu bağlamda konvansiyonel tarım kimyasal ilaç ve gübrelerin yoğun olarak kullanıldığı çevre, insan sağlığı, güvenilirlik ve sürdürülebilirlik konularında olumsuz etkileri olan (Febles-Gonzales vd; 2011; Crandfield, 2010; Carpenter, 2003; Kings & Ilbery, 2010; Tuomisto vd., 2012) bir tarım şeklidir. Organik tarım ise bu felsefenin aksine bir yetiştiricilik anlayışı benimsemektedir. Konvansiyonel tarımın sonucu olarak ortaya çıkan arazi kaybı, erozyon ve zehirli kimyasal kirliliğin olumsuz etkilerini organik yetiştiricilik minimize ederken toprak verimliliği ve canlı çeşitliliğine de katkı sunmaktadır (Vaarst, 2010; Suh, 2015;

Cisilino vd., 2019). Bu konuda yapılan araştırmalarda ortaya çıkan yaygın bulgu, organik tarımın konvansiyonel tarıma göre daha sürdürülebilir bir tarım sistemi olduğudur (Kings & Ilbery, 2010; Tuomisto vd., 2012; Duram, 2000; Cobb vd., 1999).

Organik tarım kavramsallaştırması Okudum (2021: 182) tarafından "genetiği değiştirilmemiş tohumların organik tarım sertifikasyon sistemi kriterlerine göre kimyasal ilaç ve gübre kullanılmadan yetiştirildiği, doğa ve çevre dostu olmasının yanında insan sağlığına faydalı; kültür, mekan ve kalkınma dinamikleriyle karşılıklı ilişki ve etkileşim içerisinde olan çoklu paydaş gruplarının faaliyetleri tarafından şekillendirilen alternatif bir tarım yöntemi" şeklinde ifade edilmiştir. Yukarıdaki kavramsallaştırmadan da anlaşılacağı üzere organik tarım konvansiyonel tarımdan ayıran bir takım temel kriterler mevcuttur. Bunların başında ilk etapta yetiştiriciliğin belirli sertifikasyon kriterlerine göre yapılması gelmektedir. Bu kriterlerin özünde tohum seçiminden ürünün satışına kadar her bir aşamada kimyasal müdahalenin uygulanmaması yatmaktadır. Bu yönüyle konvansiyonel tarımın felsefesinden ayrılmaktadır. Mevcut felsefi altyapı her iki tarım sisteminin tarla/bahçe seçimi, yetiştiricilik, pratikler, hasat, işleme, pazarlama ve yönetim süreçlerinde farklılaşmalarına neden olmuştur.

Konvansiyonel tarımın çevre ve insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine bir tepki olarak yaygınlaşan organik tarım uygulamaları bu yönüyle birbirinden katı bir şekilde ayrılmaktadır. Bir diğer ifadeyle organik tarımın temel var oluşu konvansiyonel tarımın varoluş felsefesine bir karşı çıkıştır. 2000'li yıllardan itibaren literatürde ortaya çıkan konvansiyonelleşme tartışmaları iki perspektif ekseninde ele alınmaktadır. Bunlardan ilki organik tarımın konvansiyonelleştiği argümanını savunanlar ile buna karşı çıkanlardır. İkinci perspektifte ise konvansiyonelleşmenin sonuçları ve ilişkili süreçlerini ele alan alternatif yaklaşımlar yer almaktadır. Birinci perspektifi de kendi içerisinde ikiye ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki organik tarımda konvansiyonelleşmenin olduğunu kabul edenler ile bunu kavramsallaştırmaya çalışanları ele almaktadır. İkinci bakış açısı ise organik tarımdaki konvansiyonelleşme argümanına kısmen yada tamamen karşı çıkan ve alternatif argümanlar üreten yaklaşıma karşılık gelmektedir. Burada ilk olarak birinci perspektif ele alınacak kendi içinde karşıt görüşleriyle birlikte verilecektir. Sonrasında ise buna alternatif üreten ikinci perspektif değerlendirilecektir.

2.2. Konvansiyonelleşmenin Göstergeleri

Organik tarımın 'konvansiyonelleşmesi' şeklinde karşımıza çıkan kavramsallaştırmayla anlatılmak istenen şey 'organik tarımın giderek konvansiyonel tarıma benzediği ya da onun hafif modifiye edilmiş hali' olduğudur (Best, 2008). Bir nevi organik tarım organik tarım yapan felsefeden uzaklaşıp konvansiyonel tarıma benzediği anlamı taşımaktadır. Elbette bu argümanı savunan araştırmacılara göre konvansiyonelleşmenin birtakım göstergeleri mevcuttur. Bu konuda belirlenen gösterge kriterleri yetiştiricilik sürecinden daha fazlasını ifade etmektedir. Goldberger'e (2011) göre konvansiyonelleşme; uzmanlaşma, organik olmayan satışlar ve mevsimsel işgücüne bağımlılıkla ortaya çıkmaktadır. Buck vd. (1997) ve Goldberger'in (2011)

belirlemiş olduğu kriterlerden daha detaylı bir sınıflama yapmıştır. Onlara göre konvansiyonelleşme; geniş ölçekli üretim, üretim üniteleri, endüstrileşmiş tek tip üretim, artan tarımsal mekanizasyon, mevsimlik işgücü, dikey bütünleşme (vertical integration), üretim kontratları, bölgesel uzmanlaşma, büyük ölçekli pazarlama ve küreselleşmeyi kapsamaktadır. Hall ve Mogyorody (2001) ise Buck vd. (1997) tarafından ileri sürülen konvansiyonelleşme göstergeleri üzerine daha derinlikli tespitler yapmıştır. Onlara göre konvansiyonelleşme sermaye yoğunluğunun artışıyla beraber artan borç yükü, işgücünün yerini makineleşme ve diğer endüstriyel girdilerin alması, pazarlamanın yerelden ziyade ihracat odaklı olması şeklinde ifade edilmiştir. Yukarıdaki üç araştırmadan elde edilen kriterler kıyaslandığında ortak olan kriterler şunlardır: mevsimlik işgücüne bağımlılık, tarımsal mekanizasyon ve pazarlamanın yerelden ziyade ulusal veya uluslararası ölçekte olmasıdır.

Tüm bunlara ek olarak belirtilen konvansiyonelleşme kriterlerini kendi içerisinde 'somut ve soyut kriterler' olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Somut kriterler nicel göstergelere ve istatistiklere dayandığı için ölçümü ve yoğunluğunu hesaplamak daha kolaydır. Ancak soyut göstergeler için bu tür bir ölçeklendirme mümkün değildir. Nicel göstergelere dair oluşturulacak bir formülasyonla birlikte organik tarımda konvansiyonelleşmenin yoğunluğunu hesaplamak ve organik tarım açısından bir risk eşiği belirlemek uzun vadede mümkün olabilir. Nitel göstergeler ise buna eklenerek konvansiyonelleşmenin yoğunluğu hakkında daha derinlikli yorumlar ve tahminlemeler yapılabilir. Her şeyden önce bunlara dair istatistiklerin düzenli olarak tutulması gerekmektedir. Bu bağlamda konvansiyonelleşmenin;

a. somut kriterleri: organik olmayan satışlar, mevsimsel işgücüne bağımlılık, geniş ölçekli üretim, üretim üniteleri, endüstrileşmiş tek tip üretim, artan tarımsal mekanizasyon, mevsimlik işgücü, üretim kontratları, büyük ölçekli pazarlama, sermaye yoğunluğunun artışıyla beraber artan borç yükü, işgücünün yerini makineleşme ve diğer endüstriyel girdilerin alması ve pazarlamanın yerelden ziyade ihracat odaklı olması iken

b. soyut kriterleri: yetiştiricilikte uzmanlaşma, dikey bütünleşme, bölgesel uzmanlaşma ve küreselleşmedir.

Organik tarım literatüründe konvansiyonelleşme konusu bir dönem yoğun bir şekilde tartışılmışsa da konvansiyonelleşmenin yoğunluğunun hesaplanmasına yönelik herhangi bir çalışma gerçekleştirilmemiştir. Bu perspektiften ele alınan bir araştırmanın özgün değere sahip olacağı varsayılmaktadır.

2.3. Konvansiyonelleşmeye İtirazlar ve Türkiye Literatüründeki Durum

Organik tarımın giderek konvansiyonelleştiği argümanı literatür içerisinde yaygın bir şekilde tartışılmaya devam ederken bazı araştırmacılar ise bu sürecin belirtildiği gibi konvansiyonelleşme olmadığı, olsa olsa bu konvansiyonelleşme ya da modernleşme adımları aslında olağan bir süreçtir ve bu konvansiyonelleşmede ifade edildiği gibi organik tarımın konvansiyonelleştiği anlamına gelmemektedir. Aksine organik tarımın

ya da üreticilerin profesyonelleştiğini göstermektedir (Darnhofer, 2006). Bir diğer argüman olan çatallanma (bifurcation) ise konvansiyonelleşmeye radikal bir eleştiri getirmek yerine organik tarımın konvansiyonelleştiği argümanını kabul etmekle beraber aynı zamanda bu sürecin yaşam tarzı geçimliliğini ortaya çıkardığı fikrini savunmaktadır. Buna göre organik tarımda ortaya çıkan konvansiyonelleşme, üretim sektöründe iki grup üretici profilini ortaya çıkarmıştır. Bunlardan ilki daha modern teknikleri kullanan büyük ve endüstriyel üretici grubu iken ikincisi ise yaşam tarzı odaklı daha küçük ölçekli üretim yapan gruptur. Üretici profilinde ve dolayısıyla üretim tarzında ortaya çıkan bu iki farklı eğilim çatallanma hipotezi olarak isimlendirilmektedir (Constance, 2008).

Batı literatüründe 'organik tarımın giderek konvansiyonelleştiği' argümanı hararetli bir şekilde tartışılırken bazı araştırmacılar ise konvansiyonelleşmenin sonuçları ve ilişkili süreçleri hakkında alternatif tartışma alanları açmışlardır. Bu araştırmacıların diğerlerinden farkı organik tarımın konvansiyonelleştiği argümanını desteklemeleridir. Konvansiyonelleşmenin sonuçları konusunda Best'in (2008) argümanı, konvansiyonelleşme sürecinde organik tarım yapan üreticilerin sayısının giderek arttığı ve çevre yanlısı yaklaşımlara katılmadığı yönündedir. Goldberger (2011) ise konvansiyonelleşmenin sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğe olumsuz etkisinin olduğunu ekonomik sürdürülebilirliğe ise olumlu etkisinin olduğunu tespit etmiştir. Konvansiyonelleşme argümanı konusunda belirtilen bir diğer ifade ise organik tarımdaki sertifikasyon ve standardizasyonla ilişkilidir. Buna göre standardizasyon ve sertifikasyon konvansiyonelleşmeye neden olmamakta aksine üreticilerin konvansiyonelleşmeden kaçınmasına yardımcı olmaktadır (Dufeu, 2020).

Görüldüğü üzere organik tarımda konvansiyonelleşme tartışmalarının sona erdiğini söylemek henüz mümkün değildir. İlgili literatürün hızlı bir şekilde güncellenmesi ve araştırılan konuların sürekli değişmesinden dolayı konvansiyonelleşme hipotezi yerini öncelikle farklı hipotezlere ve sonrasında ise farklı konulara bırakmıştır. Günümüzde bu konunun önemini yitirdiği görülmektedir. Ancak ileride yeniden tartışılıp tartışılmayacağı henüz belli değildir.

Ulusal literatüre değinmek gerekirse konvansiyonelleşme (ile alternatifleri olan çatallanma ve profesyonelleşme) fikirlerinin ulusal literatürde tartışılmadığı görülmektedir. Bu alana yakın olan tarımsal geçişler (organik ve konvansiyonel tarımlar arasında yapılan karşılıklı geçişler) konusu ulusal literatürde yaygın bir şekilde tartışılırken aynı durum konvansiyonelleşme (gelenekselleşme) tartışmaları için geçerli değildir. Bunun altında yatan nedenleri iki perspektiften tartışmak mümkündür. Öncelikle Türkiye'deki literatür organik tarımın konvansiyonelleşmesi konusu üzerinde yeterince durmamış ve bu konuya gereken önem atfedilmemiştir. Bunun altında yatan olası neden, akademik araştırmalarda organik tarımın yeni yeni yaygınlık kazanmaya başlamasıdır. Ulusal literatürde bu konuyu ele alan 2 araştırma mevcuttur (Aydoğan, 2012 & Okudum, 2021). Ancak bu araştırmalarda da konunun ele alınışı, literatür tartışmalarından öteye gitmemektedir. Bir diğer neden ise organik tarım uygulamalarının sahada henüz beklenen

olgunluğa ulaşmamış olmasıdır. Öncelikle organik tarımın nasıl yapılması gerektiğinin tam olarak anlaşılması gerekmekte, sonrasında bunun pratiğe dökülmesi ve bu pratiklerin de zamanla yeni eğilim arayışlarına girmesi gerekmektedir. Ancak bundan sonra konvansiyonelleşmeyi tartışmak mümkündür. Türkiye'deki organik tarım pratikleri henüz yolun başındadır. Süreci daha öncesinde deneyimleyen işletmelerde ise konvansiyonelleşme argümanını test etmek mümkündür. Fakat bunların sayısı diğerlerine göre yok denecek kadar azdır.

3. Organik Tarımda Kalkınmadan Kırsal Kalkınmaya

3.1. Kalkınma Tartışmaları

Organik tarımın önemli çıktılarında biri kırsal mekanda yaratılan sosyo-ekonomik gelişimdir. Bu gelişim süreci öncelikle kalkınma başlığı içerisinde tartışılmış sonrasında ise buna kırsal kalkınma kavramı eklenmiştir. Kalkınma konusu ve araştırmaları sosyal bilim literatürü içerisinde en çok tartışılan alanlardan biridir. Ne kadar çok tartışılırsa tartışılın hem uygulamada hem de teoride hala ciddi eksikliklerin olduğu bir gerçektir. Bu durumun önemini vurgulamak için Clammer (2012) kalkınma çalışmaları yapan disiplinleri tecrübelerinden ders çıkarmadıkları için 'en ahmaklar' olarak yorumlamıştır. Burada Clammer (2012) tarafından ifade edilen şey, kalkınma çalışmalarının çok fazla sayıda uygulanmasına karşın hala başarısız sonuçlar alınıyor olmasıyla ilgilidir. Böylece kalkınma kavramının hem teoride hem de pratikte anlaşılmasının güçlüğü ortaya çıkmaktadır. Kalkınma kavramına, literatüre girdiği günden beri oldukça farklı anlamlar yüklenmiş ve dolayısıyla farklı şekillerde tanımlanma ihtiyacı doğmuştur. Bazen salt ekonomik değişkenler belirleyici olurken bazen de gelişmişlikle doğru orantılı bir şekilde kalkınmanın sosyal, kültürel ve çevresel boyutunun olduğu ve bu boyutlar olmadan anlamlı bir kavram olamayacağı ifade edilmiştir. Berger'e (1992) göre kalkınma politik, etik, ideolojik ve diğer kriterlerde değil de ekonomik anlamda anlaşılmalıdır. Ancak ekonomi eksenli görüşlerin aksine kalkınmanın sosyo-kültürel boyutunun önemli olduğu ve hatta ekonomiden daha önemli olabileceği yaklaşımları da özellikle son dönemlerde ileri sürülmektedir. Bu noktada Gregory (2009) kalkınmanın hem ekonomik hem de sosyal boyutuna vurgu yapmaktadır. Ona göre kalkınma "özellikle eskiden kolonileştirilmiş coğrafyalarda veya 3. dünya coğrafyalarında ulusal ekonomileri dönüştürmede sınıf ve devlet projelerine veya sosyal değişimin süreçlerine yaygın olarak atfedilebilen 20. yüzyıl politik ekonomisinin ve sosyal politikasının merkezi bir anahtarı" olarak tanımlanmıştır. Kısaca burada Gregory (2009) kalkınmayı politik ekonominin ve sosyal politikanın bir anahtarı olarak görmektedir.

3.2. Kırsal Kalkınma Tartışmaları

Kırsal mekanda gerçekleştirilen kalkınma faaliyetlerini kalkınma başlığı altında toplamak ve genel hatlarıyla kırsal kalkınma olarak tanımlamak mümkündür. Kırsal kalkınmanın tesis edilmesinde organik tarım önemli bir araçtır (Smith ve Marsden, 2004). Bu yönüyle çalışmanın bu başlığında kırsal kalkınma kavramı tartışılmış, sonrasında ise organik tarımla olan ilişkisi üzerine kritik yapılmıştır. Kalkınma kavramı gibi kırsal kalkınma-

yı da tanımlamak ve ifade etmek oldukça güçtür. Lockie ve Halpin (2005) kırsal kalkınmayı ekonomi odaklı yorumlamıştır. Bu bağlamda kırsal kalkınma, üreticilerin ekonomik olarak kendi yerel topluluklarına katkıda bulunmalarını sağlayan bir motivasyondur. Singh (2009) ise kırdaki yaşayan kişileri temel paydaş olarak görmüş ancak bunlar içerisinde de özellikle yoksul kesimi vurgulamıştır. Bir diğer farklı nokta ise kırsal kalkınmayı bir hedef değil 'sürdürülebilir bir gelişim süreci' olarak yorumlamasıdır. Bu bağlamda kırsal kalkınmayı ise 'yoksulların yaşam kalitesinde sürdürülebilir gelişim sunan bir süreç' olarak ifade etmiştir. Bu yönüyle kırsal kalkınmada temel hedef grubu kırdaki yaşayan 'yoksul kitle' olarak belirtilmiştir. Burada önceliğin yine ekonomik ölçekte olduğu dikkati çekmektedir. Buna ek olarak kalkınma sürecinin sürdürülebilirliğine vurgu yaparak gelirin sürekliliğini sağlama hedefi üzerinde durulmuştur. Kadioğlu (2012) ise yapmış olduğu kavramsallaştırmada kırsal kalkınmanın hem nicel hem de nitel boyutuna vurgu yapmıştır. Ona göre kırsal kalkınma, kırdaki yaşayan bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesi şeklinde ifade edilmiştir. Moseley (2003 ve 1996) ise kırsal kalkınmanın ekonomik boyutuna ek olarak daha kapsayıcı bir kavramsallaştırma ileri sürmüştür. Burada sürdürülebilirliğin yanı sıra çevresel, sosyal ve kültürel ilişkileri vurgulayarak bir kavramsallaştırma ileri sürmüştür. Buna göre kırsal kalkınma tüm topluluğun uzun dönemli refahını geliştirmek için tasarlanan çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimin sürdürülebilir sürecidir.

Kırsal kalkınma konusundaki önemli konulardan biri, kırsal kalkınmanın uygulanacağı ülkenin gelişmişlik düzeyine göre stratejilerin değişkenlik göstermesidir. Yani küresel anlamda tek bir kırsal kalkınma stratejisinin olduğunu söylemek imkansızdır. Duxbury ve Campbell (2011) yaptıkları bir araştırmada Kanada'daki ve diğer ülkelerdeki kırsal toplulukların karşılaştığı temel güçlükler üzerinde durmuştur. Bu güçlükler nüfusun yaşlanması ve azalması, kırdaki yaşamın genç nüfusa cazip gelmemesi, sınırlı ekonomik ve sosyal fırsatlar, doğal kaynakların tahribi, yerel hizmetlerin kaybı ve yüksek yaşam maliyetleridir. Bu dezavantajlı durumun üstesinden gelebilmenin temel yolu, bunlara yönelik stratejiler içeren bir kırsal kalkınma politikası inşa etmektir. Afrika ölçeğinde yapılan bir diğer çalışmada sömürge sonrası Afrika'daki kırsal kalkınma planlamalarının politik amaçlarının başında gıda krizini çözmek yer almaktadır (Berger, 1992). Chambers (1998) ise kırsal kalkınma konusunu farklı bir perspektiften ele alarak kırsalın şehirle olan bağlantısı üzerinden kırsal kalkınmayı tartışmıştır. Ona göre kırsal kalkınma şehirliliğin bir ürünüdür. Şehirli yaşam kırsal kalkınmasında karar verici bir pozisyondadır. Köylüler ekonomik olarak daha fakir ve kötü yaşam koşullarında oldukları için kalkınma dışardan yani şehirden başlatılmaktadır. Burada özellikle kırsal kentle olan sosyal, kültürel, ekonomik ve idari bağ dikkate alındığında kırsal kalkınmada kır-kent ilişkisinin önemi ortaya çıkmaktadır.

3.3. Organik Tarım ile Kırsal Kalkınma İlişkisi

Organik tarım ile kırsal kalkınma arasındaki yakın ilişki (Smith ve Marsden, 2004), pek çok çalışmada ele alınmıştır. Bundan dolayı iki kavram birbirine yakın olarak değerlendirilmiş ve zaman zaman iki kavramı örtüştüren resmi politikalar izlenmiştir

(Cook, 2019). Pugliese'ye (2001) göre organik tarım, kırsal kalkınmanın yenilik, koruma, katılım ve entegrasyon gibi 4 temel yönünü ele aldığı için onunla yakın bir bağlantı içerisinde. Bu temel özellikler organik tarımı kırsal kalkınma açısından farklı bir seçenek haline getirmektedir. Lockie ve Halpin (2005) ise organik tarımı teşvik eden 10 motivasyondan birisinin kırsal kalkınma olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla organik tarımla kırsal kalkınma arasında yakın bir ilişki vardır. Gerek kırsal kalkınmanın gerekse organik tarımın ilkeleri üzerinden bakıldığında her ikisinin birbirini desteklediği anlaşılmaktadır. Gerek organik tarım gerekse kırsal kalkınma kriterlerinin bazı durumlarda birbirlerini tamamladığı ve birbiriyle örtüştüğü anlaşılmaktadır.

Organik tarım ile kırsal kalkınma arasındaki ilişki organik tarım literatürü içerisinde son zamanlarda en çok araştırılan alanlardan biridir. Bu bağlamda literatür bulguları iki farklı eğilimi göstermektedir. Bunlardan ilki ve üzerinde en çok uzlaşılan bulgu organik tarımın kırsal kalkınmayı teşvik ettiği yönündedir. Organik tarımın kırsal kalkınmaya olan katkısı literatürde ağırlıklı olarak nicel bulgular üzerinden tartışılmıştır. Ancak kalkınmanın nitel yönü düşünüldüğünde bu ilişki gölgede kalmıştır.

Kırsal kalkınmanın nicel bulguları ise literatürde ağırlıklı olarak organik ürün satışından elde edilen gelir ile organik üretimin yarattığı kırsal istihdam üzerinden tartışılmaktadır. Ancak bazı bulgularda tarımsal desteklerden elde edilen ek gelirin kırsal kalkınmaya katkı sunduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda organik tarım ile kırsal kalkınma ilişkisinin nicel boyutunu 3 perspektiften tartışmak mümkündür: ürün satışından elde edilen gelir, organik tarıma dayalı istihdam ve tarımsal desteklerden elde edilen ek gelir. Brezilya, İngiltere, Romanya ve Kenya örneklerinde organik tarım, küçük üreticilerin geçimliliğini arttırmak ve gelirini yükseltmek için potansiyel bir çözüm olarak görülmektedir (Blanc ve Kledal, 2012 ve Smith ve Marsden, 2004; Vasile vd., 2015; Ayuya vd, 2015). Organik tarımın yarattığı istihdam sayesinde kırsal kalkınmaya katkı sunduğu konusunda çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Marsden vd., 2002; Erdoğan vd, 2014; Lobley vd, 2009; McGreevy, 2012). Organik tarımın kırsal kalkınmaya sunduğu katkının bir diğer aracı tarımsal desteklerdir. Ancak tarımsal desteklerin ekonomik katkısı istihdam ve ürün satışından elde edilen gelire göre daha düşüktür. Literatürde bu konuda yapılan araştırma sayısı daha azdır (De Master, 2012; Çelik, 2019; Okudum, 2021).

Kalkınmanın nitel göstergeleri açısından ele alınacak olursa literatürdeki bulgular organik tarımın beklenen düzeyde bir etki yaratmadığını ortaya koymaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar nicel göstergelere göre yapılan kıyaslamadan daha azdır. Potter (2008) kalkınmanın nitel göstergelerini analiz ettiği araştırmasında bunu 4 gruba ayırmıştır. Buna göre nitel göstergeler 1. çeperde güçlenen bağımsızlık ve bireysellik, 2. çeperde güçlenen insan hakları ve genişleyen tercihler, 3. çeperde güçlenme ve artan katılım, 4. çeperde insan yeteneklerinde ve yapabilirliklerinde genişleme ve yeniden dağıtım olarak ifade edilmiştir. Mevcut bulgular organik tarımın kalkınmanın nitel göstergeleri açısından yeterince katkı sunmadığını ortaya koymaktadır (Okudum, 2021). Kalkınmanın nitel göstergeleri açısından Günay'ın (2007) bulguları oldukça

dikkat çekicidir. Araştırmada, çiftçilerin başlangıçta ekonomik beklentilerle ekolojik tarıma yöneldikleri ancak ekolojik tarım nedeniyle bir refah artışı olmadığı, zaman içerisinde çevresel ve ailevi kaygılarla bu tarıma devam ettikleri tespit edilmiştir. Diğer taraftan pek çok çiftçinin ufkunun genişlediği, çevreye ve insan sağlığına karşı duyarlılık kazandığı, örgütlendiği belirlenmiştir.

4. Sonuç ve Tartışma

Son yirmi yıllık süreçte organik tarım konusu akademik anlamda gittikçe önem kazanmaktadır. Bu araştırmada organik tarımla yaygın bir şekilde ilişkilendirilen konvansiyonelleşme ve kırsal kalkınma teorileri üzerine bir kritik yapılmıştır. Özellikle hayatımıza giren küresel iklim değişikliği ve Kovid19 pandemisi tarımın önemini ortaya çıkarmıştır. Yeryüzünün giderek kuraklaşması yoğun girdi kullanımını, su tüketimini ve mekanizasyonu önceleyen konvansiyonel tarım anlayışının ciddi eleştirilere maruz kalacağı anlaşılmaktadır. Bu sürecin güçlü alternatif tarım uygulaması olarak organik tarım önem kazanmaktadır. Zira organik tarım uygulamalarında esas hedef girdi kullanımını azaltmak, çevreye saygılı ve mekanizasyonu kısıtlayan bir anlayışı savunmaktadır. Bundan dolayı organik tarımın öneminin artacağı ve konvansiyonelleşme tartışmalarının belirli bir süre daha ciddi eleştirilere maruz kalacağı düşünülmektedir.

Organik tarımın giderek konvansiyonelleştigiğine dair literatürde önemli miktarda bulgu mevcuttur. Bu süreç çoğunlukla tarımda mekanizasyon, üretim miktarında artış, üretim alanında artış, artan girdi kullanımıyla temsil edilmektedir (Buck vd., 1997). Bu sürecin organik tarımın felsefesine aykırı olduğu kabul edilmektedir. Bazı araştırmacılara göre ise organik tarımda ortaya çıkan bu süreç konvansiyonelleşme olarak değil profesyonelleşme (uzmanlaşma) olarak isimlendirilmektedir (Darnhofer, 2006; Best, 2008). Profesyonelleşme olarak adlandırılan bu süreç organik tarımın felsefesine aykırı bir durum değildir. Bazı araştırmacılar ise organik tarımda konvansiyonelleşme argümanına tam olarak karşı çıkmamaktadır. Bu sürecin bir yönüyle konvansiyonelleşmeye neden olduğu kabul edilirken bir diğer yönüyle ise geçim türü organik tarıma neden olduğu argümanını savunmaktadır.

Organik tarım ile kırsal kalkınma arasında derin bir bağlantı vardır. Bu bağlantı hem organik tarımın hem de kırsal kalkınmanın kriterlerini karşılama açısından her iki faaliyetin birbiriyle olan uyumunu ortaya koymaktadır (Cook, 2019; Smith ve Marsden, 2004; Lockie ve Halpin, 2005; Pugliese, 2001). Organik tarım yaratmış olduğu tarımsal istihdam, ürün satış geliri ve tarımsal desteklerden elde edilen gelir sayesinde kırsal kalkınmayla yakın ilişkilidir. Şüphesiz bu ilişki kalkınmanın nicel boyutuna karşılık gelmektedir. Ancak nitel boyutta ise literatürde yeterince araştırmanın bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

Organik tarım literatüründe bolca tartışılan konvansiyonelleşme ile kırsal kalkınma argümanları birbiriyle bağlantılıdır. Her ne kadar literatürde bu iki araştırma konusu ilişkilendirilmemiş olsa da aralarında bariz bir ilişkinin olduğu ortadadır. Konvansiyonelleşme (yada profesyonelleşme/uzmanlaşma) argümanına göre organik tarım gittikçe kendi felsefesinden uzaklaşmak-

ta ve konvansiyonel tarıma yakın bir çizgiye kaymaktadır. Buna dair göstergeler ise üretim miktarında artış, üretim alanında artış, daha fazla girdi kullanımı, tarımda mekanizasyondur. Bu göstergeler her ne kadar organik tarımda köklü tartışmaların başlangıcı olsa da kırsal kalkınma ile arasında derin bir ilişkinin olduğu ortadadır. Mevcut organik tarım sertifikasyon sistemi kriterlerine göre bu göstergeler halihazırda ürünün organik olarak marka değeri kazanmasına engel bir durum değildir. Mevcut sertifikasyon standartları katılaştırılmadıkça bu pratiklerin devam edeceği belki daha da yoğunlaştırılacağı tahmin edilmektedir. Konvansiyonelleşme sürecinde üreticinin temel amacı karını maksimize etmektir. Üreticinin karını maksimize etmesi kırsal kalkınmaya da katkı sunmaktadır. Konvansiyonelleşme süreci kâr odaklı olduğu için temelde kırsal kalkınmanın nicel boyutuyla ilişkilidir. Konvansiyonelleşme sürecinin kırsal kalkınmanın nitel boyutunu göz ardı ettiği çıkarımına ulaşılabılır. Bu araştırma, kırsal kalkınma ile konvansiyonelleşme sürecini organik tarım üzerinden ilişkilendirdiği için orijinal bir yere sahiptir. Literatürde her iki alan yaygın bir şekilde tartışılmış olsa da iki teoremin birlikte ele alınması açısından bu araştırma önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Sonraki ampirik araştırmalarda bu konunun daha derinlemesine araştırılmaya ihtiyacı vardır.

Yazar katkısı/Author contribution : R.O. Kavramsallaştırma, orijinal makale taslağının üretimi, veri iyileştirme. M.Ş. Proje yönetimi, kavramsallaştırma, düzenleme, F.A. İnceleme, düzenleme. *Author contribution: R.O. Conceptualisations, the production of original paper draft, data improvement. M.Ş. project management, conceptualisation, paper review. F.A. paper review and editing.*

Çıkar çatışması/Conflict of interest : Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder. *The authors declared no potential conflicts of interest.*

Teşekkür

Bu çalışma, Van YYÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) Tarafından 5203 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

Kaynakça

- Adams, W. M., (2009). *Green Development: Environment and Sustainability In A Developing World*, Routledge, 3rd Edition, New York, USA. ISBN: 0-203-92971-3.
- Aydoğan, M., (2012). *Samsun İlinde Organik ve Konvansiyonel Fındık Yetiştiricilerinin Gübre Kullanımı Konusundaki İletişim Kaynaklarının Sosyal Ağ Analizi ile Karşılaştırılması*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Ayuya, O. I., Gido, E. O., Bett, H. K., Lagat, J. K., Kahi, A. K., & Bauer, S. (2015). Effect of certified organic production systems on poverty among smallholder farmers: empirical evidence from Kenya. *World Development*, 67: 27–37. doi:10.1016/j.worlddev.2014.10.005.

- Berger, G. (1992). *Social Structure & Rural Development In The Third World*. 1. Cambridge: Cambridge University Press.
- Best, H. (2008). Organic agriculture and the conventionalization hypothesis: a case study from West Germany. *Agriculture & Human Values*, 25: 95–106. doi:10.1007/s10460-007-9073-1.
- Blanc, J., & Kledal, P. R. (2012). The Brazilian organic food sector: prospects and constraints of facilitating the inclusion of smallholders. *Journal of Rural Studies*, 28(1):142-154. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2011.10.005>
- Buck, D., Getz, C., Guthman, J., (1997). From farm to table: the organic vegetable commodity chain of Northern California. *Sociologia Ruralis*, 37 (1), 3-20.
- Brundtland Raporu (2022, Ağustos). <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html.5262>
- Carpenter, D. (2003). An investigation into the transition from technological to ecological rice farming among resource poor farmers from the Philippine Island of Bohol. *Agriculture and Human Values*, 20: 165–77. <https://doi.org/10.1023/A:1024013509602>
- Chambers, R. (1998). *Rural Development: Putting The Last First*, Longman, England.
- Cisilino, F., Bodini, A., & Zanoli, A. (2019). Rural development programs' impact on environment: an ex-post evaluation of organic farming. *Land Use Policy*, 85: 454-462. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.04.016>
- Clammer, J. (2012). *Culture, Development and Social Theory: Towards an Integrated Social Development*. 1st ed. New York, USA: Zed Books.
- Cobb, D., Feber, R., Hopkins, A., Stockdale, L., O'Riordan, T., Clements, B., Firbank, L., Goulding, K., Jarvis, S. & Macdonald, D. (1999). Integrating the environmental and economic consequences of converting to organic agriculture: evidence from a case study. *Land Use Policy*, 16(4): 207–21. [https://doi.org/10.1016/S0264-8377\(99\)00023-X](https://doi.org/10.1016/S0264-8377(99)00023-X)
- Constance, D.H., Choi, J.Y., Lyke-Ho-Gland, H., (2008). Conventionalization, bifurcation, and quality of life: Certified and non-certified organic farmers in Texas. *Southern Rural Sociology*, 23 (1), 208-234.
- Cook, B. (2019). Organic rural development: barriers to value in the quest for qualities in Jordanian olive oil. *Journal of Rural Studies*, 69: 106-116. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.04.014>
- Crandfield, J., Henson, S. & Holliday, J. (2010). The motives, benefits, and problems of conversion to organic production. *Agriculture and Human Values*, 27: 291–306. <https://doi.org/10.1007/s10460-009-9222-9>
- Cihangir, E., Demirhan, Ö. & Şeremet, M., (2020). Kırsal turizm potansiyelinin ortaya çıkarılmasında kırsalda kadının durumuna bir bakış: Van otlı peyniri üretimi örneği, *International Journal Of Geography And Geography Education*, 42(1): 199-222. <https://doi.org/10.32003/igge.692207>
- Çelik, F., (2019). GAP Organik tarım kümesi'nin bölgesel kalkınmaya etkisinin değerlendirilmesi, *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ASED)*, 3(2): 220-242. ISSN: 2619-9211
- Darnhofer, I., (2006). Organic farming between professionalisation and conventionalisation - The Need For A More Discerning View Of Farmer Practices. Paper at: *Joint Organic Congress*, Odense, Denmark, May 30-31, 2006.

- De Master, K. (2012). Designing dreams or constructing contradictions? European Union multifunctional policies and the polish organic farm sector. *Rural Sociology*, 77 (1): 89–109. doi:10.1111/j.1549-0831.2012.00071.x.
- Dufeu, I., Le Velly, R., Bréchet, J.-P. & Loconto, A. (2020). Can standards save organic farming from conventionalisation? dynamics of collective projects and rules in a French organic producers' organisation. *Sociologia Ruralis*, 60(3): 621-638. <https://doi.org/10.1111/soru.12298>
- Duram, L. A. (2000). Agents' perceptions of structure: how illinois organic farmers view political, economic, social, and ecological factors. *Agriculture and Human Values*, 17: 35–48. <https://doi.org/10.1023/A:1007632810301>
- Duxbury, N., & Campbell, H. (2011). Developing and revitalizing rural communities through arts and culture. *Small Cities Imprint* 1 (3): 111–122.
- Erdoğan, Ü., Erdoğan, Y., Çakmakçı, R., & Turan, M. (2014). Organic farming and sustainable rural development: Çoruh Valley. *IFOAM Organic World Congress 2014, Building Organic Bridges*, October. http://orgprints.org/24895/1/PT_24895_MTuran.pdf
- Febles-Gonzalez, J. M., Tolon-Becerra, A., Lastra-Bravo, X., & Acosta-Valdes, X. (2011). Cuban agricultural policy in the last 25 years. from conventional to organic agriculture. *Land Use Policy*, 28: 723–35. doi:10.1016/j.landusepol.2010.12.008.
- Goldberger, J. R. (2011). Conventionalization, civic engagement, and the sustainability of organic agriculture. *Journal of Rural Studies*, 27: 288–96. doi:10.1016/j.jrurstud.2011.03.002.
- Gregory, D., Johnston, R., Pratt, G., Watts, M. J., & Whatmore, S., (2009). *The Dictionary of Human Geography*, Wiley-Blackwell Publication, Singapore.
- Günay, S. (2007). Türkiye'de ekolojik fındık tarımının başlaması ve etkileri üzerine bir örnek: Çamlıca Köyü (Samsun), *Ekoloji Dergisi*, 16: 7–15.
- Hall, A. & Mogyorody, V. (2001). Organic farmers in Ontario: an examination of the conventionalization argument. *Sociologia Ruralis*, 41(4): 399-422. <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00191>
- Hendrickson, M., James, H., & Heffernan, W. D. (2014). Vertical integration and concentration in US agriculture, *Encyclopedia of Food and Agricultural Ethics*, p: 1799-1806.
- Kadioğlu, Y., (2012). Kırsal kalkınma açısından yabancı ovası ve yakın çevresi (Banaz) doğal kaynakları, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25:1, s: 60-80, ISSN:1303-2429.
- Karabaş, S., & Gürlü, A. Z. (2011). "Organik tarım ve konvansiyonel tarım yapan işletmelerin karşılaştırmalı analizi." *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(1): 75–84. ISSN: 1309-9132
- Kings, D. & B. İlbery (2010). The environmental belief systems of organic and conventional farmers: evidence from Central-Southern England. *Journal of Rural Studies*, 26(4): 437-448. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2010.05.003>
- Knickel, K., Redman, M., Darnhofer, I., Ashkenazy, A., Chebach, T. C., Şümane, S. & Rogge, E. (2018). Between aspirations and reality: making farming, food systems and rural areas more resilient, sustainable and equitable. *Journal of Rural Studies*, 59: 197-210. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.04.012>
- Lehtimäki, T. (2019). Making a difference. constructing relations between organic and conventional agriculture in Finland in the emergence of organic agriculture. *Sociologia Ruralis*, 59: 113-136. <https://doi.org/10.1111/soru.12222>
- Lobley, M., Butler, A. & Reed, M. (2009). The contribution of organic farming to rural development: an exploration of the socio-economic linkages of organic and non-organic farms in England. *Land Use Policy* 26: 723–35. doi:10.1016/j.landusepol.2008.09.007.
- Lockie, S., & Halpin, D., (2005). The 'conventionalisation' thesis reconsidered: structural and ideological transformation of australian organic agriculture. *Sociologia Ruralis*, 45 (4): 284–307. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2005.00306.x>
- Marsden, T., Banks, J. & Bristow, G., (2002). The social management of rural nature: understanding agrarian-based rural development, *Environmental and Planning A*, 34: 809–825. <https://doi.org/10.1068/a3427>
- McGreevy, S. R. (2012). Lost in translation: incomer organic farmers, local knowledge, and the revitalization of Upland Japanese Hamlets." *Agriculture and Human Values*, 29: 393–412. doi:10.1007/s10460-011-9347-5.
- Meng, F., Qiao, Y., Wu, W., Smith, P., & Scott, S. (2017). Environmental impacts and production performances of organic agriculture in China: a monetary valuation. *Journal of Environmental Management*, 188: 49-57. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2016.11.080>
- Moseley, M.J. (1996). Baseline studies for local rural development programmes: towards a methodology, *Planning Practice and Research*, 11(1):19-36. <https://doi.org/10.1080/02697459650036422>
- Moseley, M. J., (2003). *Rural Development-Principles and Practice*, Sage Publications, London.
- Okudum, R., (2021). *Aydın ve Van İllerinde Organik Tarım Uygulamaları: Kültür, Mekân ve Kalkınma (KMK)*, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Okudum, R., Alaeddinoğlu, F. & Şeremet, M., (2017). Literatürde organik tarım terminolojisi: Organik tarımla ilişkili dergilerde bir içerik analizi, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 14-28.
- Olgun, A., Artukoğlu, M. M., & Adanacioğlu, H. (2008). Konvansiyonel zeytin üreticilerinin organik zeytin üretimine geçme konusundaki eğilimleri üzerine bir araştırma. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 45(2): 95–101. ISSN 1018–8851
- Ölgen, M. K., Erdal, Ü., & Sökmen, Ö., (2009). Turgutlu-Salihli arasında organik tarım faaliyetlerinin toprak üzerindeki etkileri, *Ege Coğrafya Dergisi*, 18(1-2): 17-30
- Papadopoulou, S., Karelakis, C., Zafeiriou, E., & Koutroumanidis, T. (2015). Going sustainable or conventional? Evaluating the CAP's impacts on the implementation of sustainable forms of agriculture in Greece. *Land Use Policy*, 47: 90-97. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2015.02.005>
- Potter, R. B., Binns, T., Elliott, J. A. & Smith, D., (2008). *Geographies of Development: An Introduction To Development Studies*, Pearson Prentice Hall, 3rd Edition, UK, ISBN: 987-0-13-222823-7.
- Pugliese, P. (2001). Organic farming and sustainable rural development: a multifaceted and promising convergence. *Sociologia Ruralis*, 41(1): 112–30. <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00172>
- Rehber, E., (1998). *Vertical integration in agriculture and contract farming. Regional Research Project NE-165: Private Strategies, Public Policies, and Food System Performance*, University of Massachusetts, Department of Resource Economics, Amherst, MA 01003.

- Sayın, C. (2002). Avrupa Birliği'nde organik tarıma yönelik politikalar. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 15 (2): 31-38.
- Singh, K. (2009). *Rural Development: Principles, Policies and Management*. Sage Texts. New Delhi. India.
- Smith, E., & Marsden, T. (2004). Exploring the 'limits to growth' in UK organics: beyond the statistical image. *Journal of Rural Studies*, 20(3):345-357. [https://doi.org/10.1016/S0743-0167\(03\)00044-5](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(03)00044-5)
- Suh, J. (2015). Communitarian cooperative organic rice farming in Hongdong District, South Korea. *Journal of Rural Studies*, 37: 29-37. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2014.11.009>
- Şeremet, M., Haigh, M., & Cihangir, E. (2021). Fostering constructive thinking about the 'wicked problems' of team-work and decision-making in tourism and geography. *Journal of Geography in Higher Education*, 45(4), 517-537. <https://doi.org/10.1080/03098265.2020.1869924>
- Tuomisto, H.L., Hodge, I.D., Riordan, P. & Macdonald D.W. (2012). Does organic farming reduce environmental impacts? a meta-analysis of European research. *Journal of Environmental Management*, 112:309-320. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2012.08.018>
- Turhan, Ş. (2005). Tarımda sürdürülebilirlik ve organik tarım. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 11(1): 13-24.
- The Principle of Fairness (2022, Ağustos). <https://www.ifoam.bio/why-organic/principles-organic-agriculture/principle-fairness>
- Vaarst, M., (2010). Organic farming as a development strategy: who are interested and who are not?, *Journal of Sustainable Development*, Vol. 3(1), p.: 38-50.
- Vasile, A. J., Popescu, C., Ion, R. A., & Dobre, I. (2015). "From conventional to organic in Romanian agriculture – Impact assessment of a land use changing paradigm." *Land Use Policy*, 46: 258-266. <http://dx.doi.org/10.1016/j.landusepol.2015.02.012>
- 5262 Sayılı Organik tarım kanunu (2004, 01 Aralık). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5262-20100311.pdf>